

Delta, oppleve, skape!

Handlingsplan for barn og unges fritid i Trøndelag

GRUNNLAG FOR INNSPILL

Trøndelag fylkeskommune
Tröndelagen fylhkentjielte

Innhold

Innledning	3
Kunnskapsgrunnlaget – medvirkning og metodikk.....	5
Kunnskapsgrunnlaget - hovedfunn og sammendrag	6
Hovedfunn fra det kvantitative kunnskapsgrunnlaget	6
Sammendrag fra det kvalitative kunnskapsgrunnlaget	6
Barn 3-6 år	6
Elever i grunnskole og videregående skole.....	7
Hindringer for deltakelse	7
Medvirkningsmøter med kommuner	8
Satsingsområder	9
Fysiske og digitale møteplasser	9
Varierte aktiviteter.....	9
Likeverdig tilgang	9
Verktøy	9
Samarbeid.....	9
Medvirkning.....	9
Informasjon.....	9
Innspill.....	10
Noen eksempler på forslag til tiltak som har kommet frem så langt i prosessen:	11

Innledning

Trøndelag fylkeskommune/Trööndelagen fylkhentjfelte vil at alle barn og unge i Trøndelag skal ha tilgang til et mangfold av kulturtilbud og fritidsaktiviteter som gir muligheter for å delta, oppleve og skape - og som bidrar til trivsel og bolyst.

I forbindelse med fylkestingets behandling av «[Økonomiplan 2022 – 2025 med budsjett 2022 2021](#)», ble det vedtatt at Trøndelag fylkeskommune/Trööndelagen fylkhentjfelte skal utarbeide en handlingsplan for barn og unge på kulturområdet.

Handlingsplanen skal omfatte det brede kulturbegrepet; kunst, kultur, bibliotek, idrett, friluftsliv, frivillighet, kulturarv og kulturnæring, inkludert sørsamisk språk og kultur. Planen har fått tittelen *Delta, oppleve, skape! Handlingsplan for barn og unges fritid i Trøndelag*. Målgruppen for handlingsplanen omfatter barn og unge i alderen 3-26 år, og skal særlig ivareta de som ofte faller utenfor og som ikke deltar på fritids- og kulturaktiviteter.

Handlingsplanen skal være *forpliktende* for fylkeskommunen, og det er en ambisjon at den også skal bli *et redskap* for kommuner, medvirkningsorganer, kulturinstitusjoner, lag og foreninger, og andre som jobber for og med barn og unge.

I forkant av endelig utarbeidelse av planen ber vi nå om innspill på de satsingsområdene vi mener kunnskapsgrunnet peker mot, samt forslag på tiltak for å lykkes med disse. Se nærmere beskrivelse av spørsmål vi ber om innspill på, og om innsending av innspill mot slutten av dette dokumentet.

Dette er hovedmålene for arbeidet:

- Sikre et bredt, mangfoldig og inkluderende kultur- og fritidstilbud, som bidrar til trivsel og bolyst for unge.
- Gi barn og unge muligheten til å engasjere seg, og sørge for at deres stemme blir hørt på alle samfunnsarenaer.

Målene er forankret i:

- [Balansekunst - Kulturstrategi for Trøndelag 2019-2022](#)
- Stortingsmelding 18, 2020-2021: [Opplive, skape, dele — Kunst og kultur for, med og av barn og unge](#)
- [FNs bærekraftsmål](#)

FN peker på tre dimensjoner for å skape bærekraftig utvikling: Klima og miljø, økonomi, sosiale forhold. Disse og sammenhengen mellom dem, er et viktig grunnlag i arbeidet med handlingsplanen, og vi vurderer fem av bærekraftmålene som særlig aktuelle:

Planen vil også knyttes opp mot regjeringens kommende nasjonale plan, [Handlingsplan for deltakelse](#), som skal være klar før sommeren 2024.

Kunnskap er avgjørende for å kunne beslutte satsingsområder og tiltak i handlingsplanen, og det er lagt et betydelig arbeid i å utvikle et solid kunnskapsgrunnlag. Analysen av kunnskapsgrunnlaget peker mot tre satsingsområder:

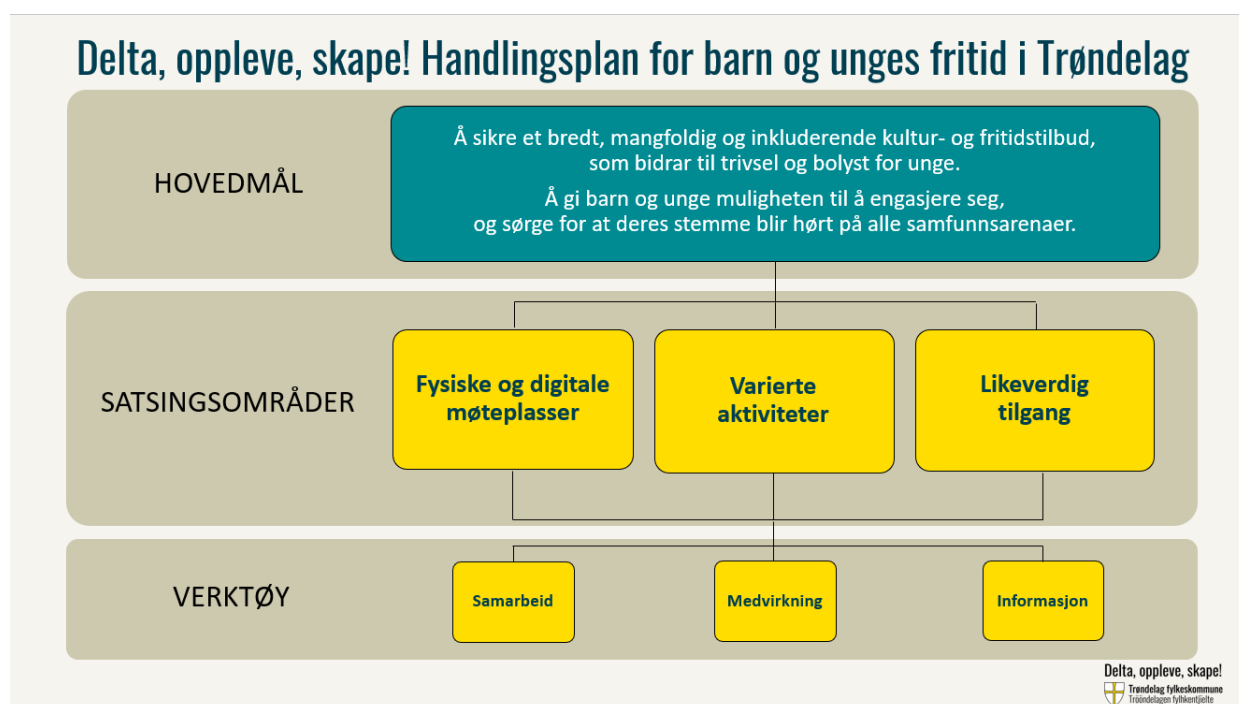
- Fysiske og digitale møteplasser
- Varierte aktiviteter
- Likeverdig tilgang til møteplasser og aktiviteter

Med utgangspunkt i kunnskapsgrunnlaget, er det også definert tre verktøy som må utvikles for å lykkes med arbeidet:

- Samarbeid
- Medvirkning
- Informasjon

Til satsingsområdene og verktøyene skal det utarbeides forslag til mer konkrete mål med tiltak.

Fig.1: Mål, satsingsområder og verktøy

Kunnskapsgrunnlaget – medvirkning og metodikk

Fylkeskommunen har lagt opp til bred involvering, og medvirkning fra barn og unge har vært særlig vektlagt i utvikling av kunnskapsgrunnlaget. Samtlige kommuner har fått invitasjon til å medvirke, og det har vært holdt flere møter og treffpunkt med deltakelse fra kommuner, institusjoner, lag og foreninger. Gjennom ulike medvirkningsprosesser har fylkeskommunen mottatt innspill fra 2100 barn, unge og voksne, som har resultert i et solid kunnskapsgrunnlag.

Kunnskapsgrunnlaget er viktig for fylkeskommunens arbeid knyttet til handlingsplanen, men kan også brukes av kommuner og andre i arbeid for og med barn og unge.

Kunnskapsgrunnlaget er delt i en kvantitativ del og en kvalitativ del.

Det kvantitative kunnskapsgrunnlaget har kommet frem gjennom:

- Deskriptiv statistikk, med tolkningstekst, som sier noe om status for gruppen barn og unge i Trøndelag: Demografiske forhold, helse og livskvalitet, sosioøkonomiske forhold, digitale medievaner, kulturtilbud og deltakelse, og mulige barrierer for deltakelse.
- Kilder som er brukt er Ungdata-undersøkelsen (2020-2021), Helseundersøkelsene i Trøndelag (HUNT) (med Ung-HUNT 2017-2019), Statistisk sentralbyrå (SSB), Medietilsynet, Nasjonalbiblioteket, Norsk kulturindeks, Norsk idrettsindeks, Frivillighetsregisteret, Frivillighetsbarometeret, Elevundersøkelsen, m.fl.

Det kvalitative kunnskapsgrunnlaget har kommet frem gjennom:

- Gruppesamtaler med barnehagebarn, bidragsforskning i samarbeid med Dronning Mauds Minne Høgskole).
- Klassebesøk med bruk av en individuell tegneøvelse, sammen med gruppesamtaler.
- Gruppearbeid på møtearenaer for ungdom og voksne.
- Digital spørreundersøkelse for ungdom og voksne.

Kunnskapsgrunnlaget er samlet og fremstilt på nettsiden www.deltaoppleveskape.no

- Kvantitativ del - *Barn og unges mulighet til å delta, oppleve og skape* (rapport)
- Kvalitativ del:
  - *Betydningen av kunst og kultur for barn i alderen 3-6 år i Trøndelag fylkeskommune* (rapport)
  - Kvalitative data – Innspill fra barn og unge i Trøndelag (Power BI-fremstilling)
  - Samlerapport for hele kunnskapsgrunnlaget (rapport)

I arbeidet med det kvalitative kunnskapsgrunnlaget er det i hovedsak benyttet kvalitative metoder, med islett av data med noe mer kvantitativt preg. Det er en stor mengde data som er samlet, og det som presenteres i neste kapittel er kun hovedfunn og sammendrag, som vil bære preg av en viss grad av fortolkning og forenkling. For et større bilde, med beskrivelser av metodikk og en grundigere fremstilling av materialet, se nettsiden deltaoppleveskape.no.

Kunnskapsgrunnlaget - hovedfunn og sammendrag

Hovedfunn fra det kvantitative kunnskapsgrunnlaget

Basert på det statistiske materialet for gruppen barn og unge i Trøndelag, peker dette seg ut:

Flertallet trives og har det bra der de bor, det er en høy grad av fornøydhet med lokalmiljøet, natur og friluftsområder, og idrettsanlegg.

Det er stor forskjell mellom kommunene i Trøndelag når det gjelder tilgang til og dekning av idrettsanlegg, kollektivtransport, turområder, og lek- og rekreasjonsområder.

Trøndelag har en høy andel blant barn og ungdom som deltar i organisert idrettsaktivitet. Det er en dreining fra organisert til egenorganisert aktivitet, med en generell nedgang i deltakelse i faste fritidsaktiviteter, og en økning i deltakelse innen egenorganisert idretts- og friluftslivsaktivitet.

Forhold ved barn og unges helse og/eller livskvalitet kan være avgjørende for deres kultur deltakelse. Det er en negativ utvikling når det gjelder psykisk helse, med en økning i andelen barn og unge som rapporterer dårlig subjektiv livskvalitet. Trøndelag ligger relativt høyt i forhold til landsgjennomsnittet, når det gjelder andel elever som rapporterer at de har blitt mobbet på skolen (7. og 10. trinn).

Digitale medier spiller en stor rolle i barn og unges hverdag og bruk av slike medier utgjør en stadig større del av skolearbeid, fritidsaktiviteter og sosialt liv. Statistikk for digitale medievaner viser høye tall for skjermtid, og disse har steget betraktelig de siste årene.

De sosiale forskjellene er tydelige og økende, og antallet familier med vedvarende lavinntekt er stigende. Vesentlig færre barn og unge fra lavinntektsfamilier deltar i kultur- og idrettstilbud sammenlignet med barn og unge fra familier med høyere inntekt. For fritidsklubber er tendensen det motsatte – flere fra lavinntektsfamilier deltar sammenlignet med familier med høyere inntekt. Det samme gjelder unge med helse-/funksjonsutfordringer. Det er færre i denne gruppen som deltar i kultur- og idrettstilbud, med unntak for fritidsklubber og aktiviteter innen musikk, kulturskole og religiøse foreninger.

Sammendrag fra det kvalitative kunnskapsgrunnlaget

Basert på sammendrag fra samtalene med barn og unge, samt gruppearbeid og svarene i spørreundersøkelsen, peker det seg ut en del tydelige tendenser. Her presenteres kun hovedtrekk i materialet. Tema i møtene med barn og unge har vært trivsel på hjemstedet, fritidsinteresser, og deltakelse i kulturtilbud og fritidsaktiviteter, med utgangspunkt i hva de synes er bra og hva som kan bli bedre.

Barn 3-6 år

Gjengangende tematikk i materialet for denne aldersgruppen er: Skli og bade, aktiviteter ute, danse, frydefulle saker og fantasi, kjøretøy og maskiner, dyr og naturfenomen, relasjoner og gjøre noe sammen, bibliotek, lek og fortelling, fornøyer (som koster penger), digital lek og spill, steds- og årtidsspesifikke aktiviteter.

I samtalen med barna blir det tydelig at nære relasjoner er noe som er viktig for å ha det bra, i tillegg til gode og varierte muligheter for lek, bevegelse og kroppslig utfoldelse. De ønsker flere sosiale møteplasser og mangfoldige lekeplasser med varierte aktiviteter og apparater som stimulerer til lek, kreativitet, bevegelse, utfordring og mestring. Bibliotek som kulturell arena er et gjennomgående tema, særlig med vekt på varierte kreative og bevegelsesfremmede aktiviteter og tilbud.

Elever i grunnskole og videregående skole

Funnene tyder på at «de nære ting», som å være med venner (både fysisk og digitalt) og å være sammen med familie er viktig. Husdyr og aktiviteter som friluftsliv, jakt og fiske nevnes som sosiale fellesaktiviteter.

Et stort flertall er med på fellesaktiviteter, og flest blant de yngste. Først og fremst med idrett - ballspill, i stor grad fotball, ved siden av volleyball og handball. Derne st svarer en god del skisport, kulturskole og dans.

Minst like viktig som organiserte fritidsaktiviteter er egenorganisert aktivitet. Nesten alle driver med gaming og/eller sosiale media – både se på, spille selv, lage og dele innhold. I tillegg er musikk, film og kino sammen med venner og alene viktig. Det å være kreativ er noe mange liker og driver på med - bygge, mekke, lage ting, designe, tegne, male. Det samme gjelder matlaging og baking.

En klar tendens er at mange slutter med organiserte aktiviteter når de blir eldre. Frafallet ser ut til å begynne allerede på mellomtrinnet. Flere grunner går igjen. Når det gjelder lagsport, og de som spiller på lag på små steder, blir det mye tap i kamper, som er demotiverende. Mange forteller om «satsing», som gir mestring for de gode, men som for mange andre er en grunn til å slutte. Særlig eldre elever sier at det burde være rom for både de som vil satse, og de som "bare" vil være med. Mange ønsker også at skulle vært mulig å starte med nye aktiviteter, selv om en ikke har vært med i yngre alder.

Butikker, kjøpesentre og kaféer er steder de liker å henge, og være sammen. Dette ofte i mangel på andre steder å være sammen uten at det koster noe. Kulturskole, kulturhus, og bibliotek nevnes som steder å være og treffes etter skolen, og som «ventested» før andre aktiviteter.

I byer og tettbygde strøk er kapasitet på aktiviteter og tilbud en utfordring, med ventelister og lite tilgang til åpne haller og arenaer. I spredt bebygde strøk er det litt bedre tilgang til åpne haller og arenaer, men begrenset mangfold av aktiviteter og tilbud.

Et ønske som går igjen over alt, er åpen hall, baner og steder for å spille og gjøre ting sammen, med utstyr tilgjengelig – egenorganisert, og utenom trenings- og skoletider. Det samme med sosiale møteplasser for bare å være sammen, og fester for å møtes uten alkohol.

Hindringer for deltakelse

Transport er et vesentlig hinder, og særlig blant de eldste i målgruppen. Mange bor for langt unna tilbud. Mangelfullt transporttilbud medfører at barn og unge er avhengig av at foreldre

kjører. Det uttrykkes ønske om bedre og billigere kollektivtransport, mer fleksible løsninger, og inkluderende tiltak som gratis buss til arrangementer.

Tid: Ungdommer gir tilbakemelding om at aktiviteter tar mer tid når man blir eldre. Det blir mindre tid til venner, og de får ikke truffet de som ikke er med på samme aktivitet. Dette gjør også at en del slutter. Mange sier at lekser kommer i veien for aktiviteter, særlig for de som ikke er flinke på skolen, og for de som ikke har hjelp hjemme.

Økonomi: Kostnader er et hinder for deltakelse for mange barn og unge. Mange kulturtilbud og fritidsaktiviteter koster mye, og mange har ikke råd.

Tilbudet mangler: Tilbudet eller aktiviteten de ønsker å være med på finnes ikke der de bor. Flere sier at de har prøvd å være med på «det vanlige», men har slutta, andre sier at mangel på tilbud er en grunn til at de ikke er med på noe i det hele tatt.

Informasjon: Mange sier at det ikke er lett å finne informasjon om alle tilbud og ting som skjer. Det finnes ikke ett sted der alt står – man må lete mange ulike steder, eller må høre det av noen. All informasjon om tilbud og aktiviteter skulle vært på ett sted, som alle har tilgang til og vet hvor de finner.

Utenforskap: Det å være *utenfor* er noe barn og unge ikke snakker så lett om i en gruppe med flere. Det ble i gruppesamtaler da spurt mer på generelt grunnlag. Flere tilbakemeldinger tyder på at det er en del som ikke er med på ting fordi de ikke har noen å delta sammen med.

Psykiske og fysiske helseutfordringer kan være et hinder. En god del respondenter kjenner noen som ikke er med på grunn av slike utfordringer.

Medbestemmelse: Barn og unge uttrykker at det ikke bare er viktig at barn og unge involveres og får si sin mening, men at de også blir hørt, og at deres tilbakemeldinger kommer til uttrykk i handlinger/tiltak. Unge som er aktive i medvirkningsorganer, for eksempel Ungdommens kommunestyre, elevråd, og annet, opplever i større grad at de får si sin mening og blir hørt.

Medvirkningsmøter med kommuner

Alle kommunene har vært invitert til medvirkning.

- Invitasjon til kommunene i Trøndelag til medvirkning i arbeidet med Kulturplan for barn og unge (sendt 02.02.23) – svar fra 25 kommuner, alle regionene representert.
- Invitasjon til kommunene om å dele gode erfaringer (sendt 09.11.23) – svar fra 3 kommuner.

Etter tilbakemeldinger fra kommunene, har vi hatt møter med kontaktpersoner i 13 av de 25 kommunene. Dette er kommunalt ansatte innen oppvekst og kultur, som kommunene selv har utnevnt som deres kontaktpersoner. Tema i disse møtene har vært arbeidet med handlingsplanen for barn og unge, muligheter for medvirkning fra barn og unge i kommunen, samt kommunens egne erfaringer, hvordan de arbeider for barn og unge på kulturfeltet, og hva de ser på som utfordringer.

Følgende utfordringer og behov har gått igjen i møtene:

- «Siloer» som vanskeliggjør samarbeid for barn og unge på tvers. Særlig mellom oppvekst/skole og kultur/fritid.
- Felles møtepunkter for ulike instanser som jobber for og med barn og unge - for samarbeid og erfaringsdeling på tvers av kommunegrensene.
- Koordinering av, og tilrettelegging for nettverk og møteplasser på tvers, mellom kommuner, og mellom kommuner og fylkeskommunen.
- Kompetanseheving på prosesser og metodikk for involvering av barn og unge.
- Tilskuddsordninger for realisering av tiltak, med en oversiktlig søkeportal.
- En felles plattform for informasjon ut til barn og unge, utenfor sosiale media.

Satsingsområder

Kunnskapsgrunnlaget, med statistikk og sammendrag av medvirkningsprosessene med barn og unge, peker mot tre satsingsområder. Til hvert av satsingsområdene skal det utformes konkrete mål og tiltak. Se eksempler på tiltak nederst i dette dokumentet.

Fysiske og digitale møteplasser

Møteplasser som er åpne, tilgjengelige, trygge og tilrettelagte for egenorganisert aktivitet.

Varierte aktiviteter

Et større mangfold av tilbud, basert på barn og unges forutsetninger og interesser.

Likeverdig tilgang

Tilgang til kulturtilbud og fritidsaktiviteter, uavhengig av bosted, sosioøkonomisk situasjon, helse- og funksjonsnivå, etnisitet, språklige og kulturelle forhold og andre faktorer.

Verktøy

I tillegg til satsingsområdene foreslår vi tre gjennomgående verktøy, som legges til grunn for å lykkes i arbeidet med satsingsområdene.

Samarbeid

Kulturlivet utvikles i samspillet mellom det offentlige, private og frivilligheten.

Kunnskapsdeling, samskaping og samarbeid på tvers, bidrar til at vi får utnyttet ressursene våre bedre, til beste for alle barn og unge i Trøndelag.

Medvirkning

Barn og unge har rett til å medvirke i avgjørelser som angår dem selv. Denne retten er forankret blant annet i Grunnloven §104 og i FNs barnekonvensjon artikkel 12. Arbeidet med satsingsområdene forutsetter bred involvering av barn og unge, og utvikling av medvirkningskompetanse.

Informasjon

Lik tilgang til tilrettelagt og samlet informasjon om kulturtilbud og fritidsaktiviteter i kommunen og regionen.

Innspill

Kulturfeltet er et komplekst økosystem som består av mange aktører som er gjensidig avhengig av hverandre. Det offentlige ansvaret for feltet er delt mellom kommuner, fylkeskommuner og staten. Det er samspillet mellom alle aktørene som avgjør hvor godt vi lykkes med å nå målsettinger på kulturfeltet. Det er dette samspillet Trøndelag fylkeskommune ønsker å bidra til, når vi nå ber om innspill i forkant av endelig utarbeidelse av en handlingsplan for barn og unges fritid.

Handlingsplanen skal være et førende/forpliktende dokument for Trøndelag fylkeskommune, som bidrar til at fylkeskommunen fyller sin samfunnsutvikler-rolle innenfor rammen av de ressursene vi disponerer. Planen skal konkretisere fylkeskommunens kulturstrategi *Balansekunst* for målgruppen barn og unge, og bidra til at fylkeskommunen bruker sine virkemidler mer målrettet. Fylkeskommunen ønsker også at planen skal fungere som et redskap for kommuner, lag og foreninger, medvirkningsorganer, institusjoner, og andre som jobber for og med barn og unge, slik at vi sammen får utnyttet ressursene våre bedre, til beste for alle barn og unge i Trøndelag.

Vi ber derfor om innspill på følgende:

- **Satsingsområder** (fysiske og digitale møteplasser, varierte aktiviteter, likeverdig tilgang):
  - Forslag til felles tiltak på tvers av kommuner og regioner
  - Hvordan kan deres organisasjon bidra?
  - Hva er det viktigste fylkeskommunen kan bidra med?
- **Verktøy for å lykkes med satsinger** (samarbeid, medvirkning, informasjon):
  - Forslag til felles tiltak på tvers av kommuner og regioner
  - Hvordan kan deres organisasjon bidra?
  - Hva er det viktigste fylkeskommunen kan bidra med?
- **Generelt**
  - Andre kommentarer og innspill

Noen eksempler på forslag til tiltak som har kommet frem så langt i prosessen:

- **Fysiske og digitale møteplasser**
  - Flerbruksarenaer: Utvikling og tilrettelegging for flerbruk av arenaer og anlegg for idrett og kultur, som legger til rette for egenorganisert aktivitet på tvers av interesser.
  - Trygge og inkluderende møteplasser for dataspill og datakultur: Etablere en digital møteplass for ungdom.
- **Varierte aktiviteter**
  - Flere aktivitetstilbud der barn og unge kan lære og utvikle kreative ferdigheter, og oppleve fellesskap rundt skapende aktivitet. Styrke folkeverkstedtilbudet i folkebibliotekene.
  - Lavterskel nybegynnertilbud for eldre barn og ungdom. Aktiviteter for de som ikke ønsker å konkurrere eller drive med tradisjonell lagidrett.
  - Aktivitetstilbud på tvers av kommuner, f.eks. omreisende trenerteam som arrangerer håndballhelg der tilbudet mangler.
- **Likeverdig tilgang**
  - Gratis utlån av utstyr: Styrke og utvide utstyrssentralene. Videreføre satsingen på folkeverksted og styrke ordningen med utlån av utstyr i folkebibliotekene.
  - Tilrettelagt transport til kulturtilbud og fritidsaktiviteter.